

Doi: 10.14686/BUEFAD.2015111025

Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması *

Ahmet AKIN, Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, aakin@sakarya.edu.tr
Oğuz AKKAYA, Millî Eğitim Bakanlığı, oguzaybasakkaya@gmail.com

Öz: Bu araştırmanın amacı Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeğinin (Wright, Wright ve Jenkins-Guarnieri, 2013) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Araştırma 177'si kız, 118'i erkek olmak üzere 295 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan açımlayıcı faktör analizinde KMO örneklem uygunluk katsayısı .95, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri 3155.501 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizinde 18 maddeden ve iki alt boyuttan (sosyal yeterlik beklentileri ve sosyal sonuç beklentileri) oluşan modelin iyi uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2 = 308.07$, $sd = 132$, $RMSEA = .067$, $CFI = .94$, $IFI = .94$, $GFI = .90$, $SRMR = .045$). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları sosyal yeterlik beklentileri alt ölçeği için .93, sosyal sonuç beklentileri alt ölçeği için .88, ölçeğin bütünü için .94 olarak bulunmuştur. Ayrıca madde toplam korelasyon katsayıları ise .57 ile .74 arasında sıralanmaktadır. Bu sonuçlar ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal öz-yeterlik, sosyal sonuç beklentileri, geçerlik, güvenilirlik, doğrulayıcı faktör analizi.

The Validity and Reliability Study for the Turkish Version of the Social Efficacy and Social Outcome Expectations Scale

Abstract: The aim of this study is to investigate the validity and reliability of the Turkish Version of the Social Efficacy and Social Outcome Expectations Scale (Wright, Wright, & Jenkins-Guarnieri, 2013). The sample of study consists of 295 (177 female, 118 male) university students. Exploratory factor analysis revealed that the value of Kiser-meyer-Olkin (KMO) measure of sampling adequacy is .95 and a significant result is on Bartlett's test of sphericity $\chi^2 = 3155.501$ ($p < .001$). Results of confirmatory factor analysis indicated that the eighteen items loaded on two factors: $\chi^2 = 308.07$, $df = 132$, $RMSEA = .067$, $CFI = .94$, $IFI = .94$, $GFI = .90$, $SRMR = .045$. The Cronbach alpha internal consistency coefficients were found as .93 for social efficacy expectations, as .88 for social outcome expectations, and as .94 for overall scale. The corrected item-total correlations of Social Efficacy and Social Outcome Expectations Scale ranged from .57 to .74. These results demonstrate that this scale is a valid and reliable instrument.

Key Words: Social efficacy, social outcome expectations, validity, reliability, confirmatory factor analysis

* Bu çalışma 17-19 Aralık 2013 tarihlerinde düzenlenen, 2. Uluslararası Kaos, Karmaşa ve Liderlik kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Bandura (2001) bireyi sosyal sistemlerin bir ürünü olduğu kadar, aynı zamanda sosyal sistemleri üreten bir varlık olarak ifade etmektedir. Sosyal Bilişsel Kuram'ın karşılıklı belirleyicilik modeline göre bireyin gelişimi bireyin davranışları, bilişsel süreçleri ve sosyal çevrenin üçlü bir etkileşimi sonucu oluşur (Bandura, 1986). Birey, ödül ve ceza gibi çevresel belirleyicilerle birlikte, inançlar, düşünceler ve beklentiler gibi içsel beklentilerin oluşturduğu etkileşimli bir sistemin içerisinde davranışlarını gerçekleştirir. Bireyin davranışlarının yol açtığı sonuçlar da içsel ve çevresel beklentileri etkiler. Klasik davranışçılara karşı çıkarak, bilişsel süreçlerin davranışlar üzerindeki etkilerine vurgu yapan ve karşılıklı belirleyicilik modelini ileri süren bu kuram beş ana kavram etrafında şekillenmektedir. Bu kavramlar gözlem yoluyla öğrenme, öz-yeterlik, sonuç beklentileri, hedef belirleme ve kendini düzenlemedir (Bandura, 1986, 1997, 2001).

Bu kavramlardan öz-yeterlik kavramı araştırmacılar tarafından yoğun ilgi görmektedir (DeWitz ve Walsh, 2002). Öz-yeterlik bireyin yapabileceklerine dair yargıları, belirli bir görevi başarılı bir şekilde tamamlayabileceğine, bir davranışı başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceğine olan inancıdır (Bandura, 1997). Öz-yeterlik bir yetenek değildir. Bireyin, farklı koşullarda karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelme ve durumları değiştirmede, sahip olduğu becerileri organize etmek için bireyin yapabileceklerine dair olan inancıdır.

Öz-yeterlik inançları çeşitli bilgi kaynaklarından elde edilmekte ve davranışların sonuçları üzerinde etkileri olmaktadır. Dört ana bilgi kaynağı öz-yeterliğin düşük ya da yüksek oluşu üzerinde etkiye sahiptir. Bunlar; performans başarıları, dolaylı deneyimler, sözlü ikna ve psikolojik durumdur (Bandura, 1997). Birey geçmişte bir görevi tamamlamada veya bir davranışı yerine getirmede başarılı ya da başarısız olabilir. Performans başarıları bu tür başarı deneyimlerini içermektedir. Fakat bireyin hayatında yalnızca kendi başarı deneyimleri yoktur. Birey başkalarının davranışlarını gözlemleyerek de bir şeyler öğrenebilir. Bu yolla edinilen deneyimler dolaylı deneyimlerdir. Öz-yeterlik inançlarını etkileyen bir diğer kaynak ise sözel iknadır. Sözel ikna bireyin bir davranışı gerçekleştirebileceğine ya da bir görevi tamamlayabileceğine dair başkalarının ya da kendi iç konuşmasının yaptığı telkinler, teşvikler, cesaretlendirmelerdir. Son olarak fizyolojik ve duygusal durumların da bireyin öz-yeterliği üzerinde etkisi vardır. Bandura (1997), duygusal ve bedensel bilgilerin özellikle stresle başa çıkma, sağlıklı olma ve fiziksel başarılarla ilgili davranışlar açısından anlamlı olduğunu ifade etmiştir.

Bandura (1997) belirli bir alana ilişkin öz-yeterlik inancının derecesinin, bireyin beklenen davranışı gerçekleştirmede ya da o davranıştan kaçınmadaki istekliliğini ve o davranışı gerçekleştirirken göstereceği çabanın ve sebatın derecesini etkileyeceğini ileri sürmüştür. Öz-yeterlik inançları yaklaşma-kaçınma, performans ve sebat olmak üzere üç temel davranışa yol açmaktadır (Bandura, 1997). Bir davranışa ilişkin bireyin yüksek bir öz-yeterliği varsa, o davranışı gerçekleştirmeye daha istekli olabilir, iyi bir şekilde gerçekleştirebilir ve o davranışı gerçekleştirmekte daha çok ısrarcı olabilir. Diğer taraftan, düşük bir öz-yeterliği olan birey ise, davranışı gerçekleştirmekten kaçınmaya eğilimli olabilir, Davranışı gerçekleştirmede başarısızlık yaşayabilir ve davranışı gerçekleştirmek için ısrarla çabalamayabilir.

Yeterlik inançları bireyin davranış seçimleri, sarf edecekleri çabanın miktarı, engeller ve başarısızlıklar karşısında ne kadar uzun süre sebat göstereceği ve motivasyon düzeyi üzerinde etkilidir (Bandura, 1997, 2001). Bu inançlar bireyin karamsar ya da iyimser düşünüş biçimi geliştirmesine ve kendini yüceltici ya da kendini engelleyici davranmasına etki eder. Birey karşılaştığı bir güçlüğün üstesinden gelebileceğine dair yüksek bir öz-yeterliğe sahipse, bireyin davranışının sonucunda ortaya çıkacak sonuçlara ilişkin daha iyimser olması beklenir. Ayrıca öz-

yeterliği yüksek olan bireyin başarısızlıklarla karşılaşsa bile, kendini yüceltme güdüsüyle başarısızlığın üstesinden gelebilmek için çabasında ısrarcı olması beklenir. Bununla birlikte bireyin davranışlarına ilişkin sonuç beklentileri üzerindeki ve hedef belirleme sürecindeki etkisi nedeniyle öz-yeterlik bireyin motivasyon düzeyini kendi kendine düzenlemesine katkı sağlar. Birey öz-düzenleme yaparak motivasyonunu artırır (Bandura, 2001).

Öz-yeterlik bireyin yaşadığı sosyal çevre ile karşılıklı bir etkileşim içerisindedir. Sosyal çevre bazı becerileri, ilgi alanlarını ve değer yargılarını yüceltir. Dolayısıyla çevre bireyin davranış seçimlerini etkilemektedir. Aynı zamanda bireyin davranışlarına ilişkin tercihleri, çevreyi yeniden şekillendirmektedir. Bu nedenle “insanlar kendi çevrelerini seçmekle ve şekillendirmekle, kendi oluşumlarında paya sahip olabilirler” (Bandura, 2001).

Bireyin davranışları üzerinde etkisi olan bir diğer etmen sonuç beklentileridir. Bireyler içinde buldukları dünyada gerçekleşen çevresel olaylarla ortaya çıkan sonuçlar arasındaki koşullu ilişkileri gözlemleyerek sonuç beklentilerini oluştururlar (Bandura, 1986). Sonuç beklentileri, bireyin belirli bir davranışın belirli bir sonucu doğuracağına ilişkin tahminleridir (Bandura, 1986, 1997, 2001). Sonuç beklentileri bireyin içerisinde bulunduğu çevrenin dayatmalarından sıyrılmasını ve içinde bulunduğu anı şekillendirerek istenilen geleceğe ulaşmasını sağlar (Bandura, 2001).

Bireyler davranışlarını sonuç beklentilerine göre düzenleyerek eylemlerinin seyrini değiştirirler. Olumlu sonuçlar doğurma ihtimali olan eylemleri tercih eder, ödüllendirilme ihtimali düşük olan ya da cezalandırılma ihtimali yüksek olan eylemlerden genellikle kaçınırlar. Fakat işlevselci bakışın önerdiği gibi, bireyin davranışı sadece davranışının doğuracağı sosyal sonuçlara ilişkin beklentilerle şekillenmez. Bandura (2001) “eylemler beklenen dışsal ödüllere veya cezalara göre sergilenseydi, insanlar, o anda kanatlarını savurmak için etki eden şey her ne ise onunla uyumlu bir şekilde yön değiştiren bir rüzgar gülü gibi davranacaklardı” demiştir. Gerçekte bireyler karşılaştıkları durumların üstesinden gelebilmek için öz-yönelime sahiptir. Kişisel standartlarını oluşturduktan sonra bireyler davranışlarını öz-değerlendirme sonuçlarına göre düzenlerler. Bu düzenleme dışsal sonuçların etkisini artırabileceği gibi geçersiz de kılabilir (Bandura, 2001).

Öz-yeterlikleri ve sonuç beklentileri, her ikisi birden, bireylerin davranışları ve hedefleri üzerinde etkiye sahiptir (Bandura, 1997, 2012). Öz-yeterlik bireyin bir davranışı gerçekleştirebileceğine ilişkin inançlarıyken, sonuç beklentileri sergilenen davranışın yol açacağı sonuca ilişkin inançlardır (Bandura, 2006). Buna göre bir görevi tamamlayabilmek için gereken becerilere sahip olduklarına inanan bireyler genellikle, görevi tamamlamakla, istenilen sonuca ulaşmayı beklerler. Aynı şekilde bireyin bir duruma ilişkin becerilerine yönelik algısı da bir durumun beklenen sonucu üzerinde büyük etkiye sahiptir (Bandura, 2006). Dolayısıyla her iki kavram da bireyin davranışları üzerinde etkisi olan bilişsel yargılarıyla ilişkilidir ve birbirlerine bağımlı olarak işlemektedir (Bandura, 2012).

Öz-yeterlik ve sonuç beklentileri, her ikisi de, belirli bir duruma, amaca ya da davranış alanına yöneliktir (Bandura, 1997). Bu nedenle çeşitli alanlarda bu kavramlarla ilgili araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar akademik başarıya, uzmanlık alanının seçimine ve mesleki tercihlere ilişkin araştırmalardır (DeWitz ve Walsh, 2002; Smith ve Betz, 2000). Ayrıca öz-yeterlik bireylerin sosyal ilişkiler kurma becerileri açısından da ele alınmakta ve sosyal öz-yeterliğin çeşitli kavramlar üzerindeki etkileri araştırılmaktadır (Smith ve Betz, 2000).

Sosyal öz-yeterlik Smith ve Betz (2000) tarafından “bireylerin, kişilerarası ilişkileri başlatmak ve sürdürülebilmek için gerekli olan, sosyal ilişkilerle alakalı görevleri yerine getirme becerilerine duydukları güven” olarak tanımlanmaktadır. Bireyler, diğer alanlarda olduğu gibi, sosyal ilişkiler geliştirebilmek için sergiledikleri davranışların yol açacağı sonuçlara yönelik

beklentilere sahiptirler. Sosyal davranışların doğuracağı sonuçlarla ilgili bu beklentiler sosyal sonuç beklentileridir (Wright ve diğerleri, 2013). Sosyal Bilişsel Kuram'a göre öz-yeterlik inançları ile sonuç beklentileri, her ikisi birden, bireyin davranışları üzerinde etkisi olan bilişsel yargılarıyla ilişkilidir ve birbirlerine bağımlı olarak işlemektedir (Bandura, 2012).

Sosyal öz-yeterlik üzerine yapılan daha önceki çalışmalarda araştırmacılar Sherer ve diğerleri (1982) tarafından geliştirilen Öz-yeterlik Ölçeği'nin (Self Efficacy Scale, SES) sosyal öz-yeterlik alt ölçeğini kullanmışlardır. Bu alt ölçeğin güçlü psikometrik özelliklere sahip olmayışı sadece sosyal ilişkilere yönelik öz-yeterliği ölçen ve psikometrik açıdan daha güçlü bir ölçeğin geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu amaçla Smith ve Betz (2000), Algılanan Sosyal Öz-yeterlik Ölçeği'ni (Perceived Social Self-Efficacy Scale, PSSE) geliştirmişlerdir (Cronbach a = .94). Türkçe'ye ise Palancı (2005) tarafından uyarlanmıştır (Cronbach a = .89). Bu ölçek günümüzde Bandura'nın (1997) öz-yeterlik kuramıyla uyumlu olarak sosyal öz-yeterliği ölçen tek ölçme aracıdır. Fakat Bandura'nın teorisinin önemli bir parçası olan sosyal sonuç beklentileri ölçeğin kapsamında değildir (Wright ve diğerleri, 2013).

Sonuç olarak, öz-yeterliği ve sonuç beklentilerini birlikte ele alan çalışmalar açısından literatürde bir eksiklik söz konusudur (Wright ve diğerleri, 2013). Sosyal ilişkiler açısından her iki kavramı da birlikte ölçen bir tek ölçek, araştırmacıların bireylerin kişilerarası ilişkileriyle ilgili kapasiteleri hakkındaki inançlarını ve sonuç beklentilerini çeşitli açılardan eksiksiz bir şekilde değerlendirme imkanı sunacaktır. Ayrıca bu, sağlıklı ilişki modelleri geliştirmek için oluşturulabilecek müdahale programlarına da katkı sağlayabilir.

Önceki araştırmalar sosyal öz-yeterlikle bazı kavramlar arasında pozitif ilişkiler ortaya koymaktadır. Sosyal öz-yeterlik; yardım etme, başkalarıyla ilgilenme, empatik düşünme gibi prososyal davranışlar (Caprara ve Steca, 2007), olumlu ve olumsuz duyguları düzenlemeye ve yönetmeye yönelik öz-yeterlik (Caprara ve Steca, 2005), üniversite öğrencilerinin yaşam amacına sahip olma algıları (DeWitz, Woolsey ve Walsh, 2009) ve yaşam doyumu (Wright ve Perrone, 2010) ile pozitif yönde ilişkilidir. Diğer taraftan sosyal öz-yeterlik; sosyal anksiyete (Anderson ve Betz, 2001), utangaçlık (Smith ve Betz, 2002), depresyon (Hermann ve Betz, 2004, 2006) ve yalnızlık (Hermann ve Betz, 2006) ile negatif ilişkili bulunmuştur. Ayrıca Matsushima ve Shiomi (2003) yüksek öz-yeterlik düzeyi ile kişilerarası stresin negatif, bir tür sonuç beklentisi olan destek beklentisinin ise pozitif ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ise sosyal öz-yeterlik ile öznel iyi oluş (Özbay, Palancı, Kandemir ve Çakır, 2012) pozitif, internet bağımlılığı (Akın ve İskender, 2010) negatif ilişkili bulunmuştur. Ayrıca sosyal yetkinlik ile bir tür sonuç beklentisi olan arkadaş, aile ve öğretmenden algılanan sosyal destek pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Traş ve Arslan, 2013).

Sonuç olarak, sosyal öz-yeterlik kişilerarası ilişkilerde önemli bir kavramdır ve bireylerin sosyal ilişkilerle alakalı becerileri hakkındaki inançlarının çeşitli kavramlarla ilişkisinin araştırılması psikolojik araştırmaların konusu olmaya devam edecektir. Bu nedenle, sosyal ilişkilerdeki öz-yeterliği ve sosyal ilişkilere yönelik sonuç beklentilerini birlikte ölçen bir ölçeğin Türkçeye uyarlanması araştırmaların bu alanda genişletilmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı, Wright ve diğerleri (2013) tarafından geliştirilen Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamak ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışma Grubu

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik analizleri Sakarya Üniversitesi'nin Fen Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören 177'si kız, 118'i erkek toplam 295 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Öğrencilerin yaşları 18 ile 29 arasında değişmektedir.

2.2. İşlem

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması sürecinde öncelikle ölçeği geliştiren Stephen L. Wright ile elektronik posta yoluyla iletişime geçilmiş ve ölçeğin uyarlanabileceğine ilişkin gerekli izin alınmıştır. İlk aşamada ölçeğin İngilizce formu, iyi düzeyde İngilizce bilen 2 öğretim üyesi tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu Türkçe formlar geri tercüme edilerek Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Daha sonra anlam ve dil bilgisi açısından incelenerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve taslak Türkçe form elde edilmiştir. Ardından denemelik Türkçe form rehberlik ve psikolojik danışma ile ölçme ve değerlendirme alanında uzman olan 4 öğretim üyesine incelenilerek görüşleri doğrultusunda bazı değişiklikler yapılmıştır.

Bu araştırmada yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlık yöntemiyle, madde analizi ise düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu ile incelenmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri için SPSS 13.0 ve LISREL 8.54 (Jöreskog ve Sorbom, 1996) programları kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeği (SYSSBÖ): Bireylerin sosyal ilişkiler başlatma ve sürdürme becerilerine yönelik öz-yeterlik inançları ile sosyal ilişkilerin sonuçlarına ilişkin sonuç beklentilerini değerlendirmek amacıyla Wright ve diğerleri (2013) tarafından geliştirilen Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeği 18 maddeden ve iki alt boyuttan (sosyal yeterlik beklentileri ve sosyal sonuç beklentileri) oluşan bir ölçme aracıdır. Ölçek 5'li derecelendirme ("1" Kesinlikle katılmıyorum- "5" Kesinlikle katılıyorum) şeklinde puanlanmaktadır. Yüksek puanlar yüksek düzeyde sosyal öz-yeterliği ve sosyal sonuç beklentilerini göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 90, en düşük puan 18'dir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı sosyal yeterlik beklentileri alt boyutu için .97 ve sosyal sonuç beklentileri alt boyutu için .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri .55 ile .98 arasında değişmektedir. Ölçeğin sosyal yeterlik beklentileri alt boyutu 12, sosyal sonuç beklentileri alt boyutu 6 maddeden oluşmaktadır.

3. BULGULAR

3.1. Madde Analizi ve Güvenirlik

Ölçeğin maddelerinin ayırt etme gücünü belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .57 ile .74 arasında sıralandığı görülmüştür. Toplam puanlara göre belirlenmiş %27'lik alt ve üst grupların madde puanlarındaki farklara ilişkin t ($sd=158$) değerlerinin ise -10.27 ($p<.001$) ile -17.35 ($p<.001$) arasında sıralandığı görülmüştür. Bulgular Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeği Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Katsayıları

Madde No	r_{jx}	T	Madde No	r_{jx}	t
1	.67	-14.98***	10	.73	-16.99***
2	.72	-15.80***	11	.74	-16.19***
3	.71	-14.28***	12	.72	-17.35***
4	.70	-14.26***	13	.66	-12.40***

5	.57	-10.54***	14	.64	-12.80***
6	.64	-11.88***	15	.67	-13.93***
7	.67	-13.76***	16	.57	-10.27***
8	.64	-12.42***	17	.66	-13.46***
9	.66	-12.78***	18	.62	-14.88***

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları sosyal yeterlik beklentileri alt ölçeği için .93, sosyal sonuç beklentileri alt ölçeği için .88, ölçeğin bütünü için .94 olarak bulunmuştur.

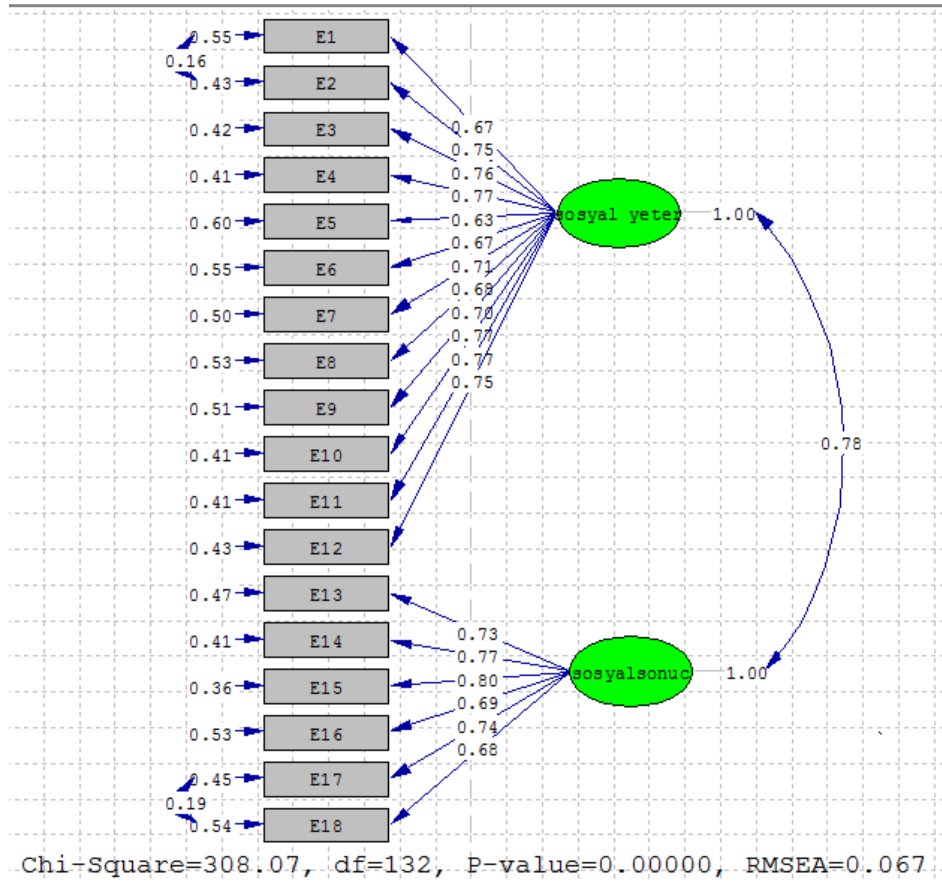
3.2. Yapı Geçerliği

Açımlayıcı faktör analizi. Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri ölçeğinin yapı geçerliğini incelemek için yapılan AFA'da öncelikle bütün maddeler arasında korelasyon matrisi incelenerek önemli oranda manidar korelasyonların olup olmadığına bakılmış ve faktör analizinin yapılabilmesine uygunluk gösterir nitelikte manidar ilişkilerin olduğu görülmüştür. Daha sonra örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Barlett Sphericity testleri yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğu için KMO .60'dan yüksek ve Barlett testinin anlamlı çıkması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2004). Bu çalışmada KMO örneklem uygunluk katsayısı .95, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 3155.501 ($p < .001$) bulunmuştur. Ölçeğin orijinal formu 2 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu nedenle yapılan AFA'da temel bileşenler tekniği ile oblik döndürme faktör çözümlemesi sonuçları 2 faktörle sınırlandırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda toplam varyansın %59'unu açıklayan, 18 madde ve 2 alt ölçekten oluşan bir ölçme aracı elde edilmiş ve alt boyutlarda yer alan maddelerin orijinal formdaki maddelerle birebir örtüştüğü görülmüştür. Ölçeğin faktör yükleri ve açıkladıkları varyans oranlarına ilişkin bilgiler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeği Faktör Yükleri

Madde	Sosyal yeterlik beklentileri	Sosyal sonuç beklentileri
1	.56	
2	.81	
3	.85	
4	.88	
5	.79	
6	.66	
7	.68	
8	.67	
9	.68	
10	.68	
11	.62	
12	.66	
13		.61
14		.74
15		.80
16		.80
17		.81
18		.80
%58.81	%50.47	%8.34

Doğrulamalı faktör analizi. Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeği'nin yapı geçerliği için ölçeğin orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla doğrulamalı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen uyum indeksleri ($\chi^2 = 308.07$, $sd = 132$, $RMSEA = .067$, $CFI = .94$, $IFI = .94$, $GFI = .90$, $SRMR = .045$) iki alt boyuttan oluşan modelin iyi uyum verdiğini ortaya koymuştur (Hu ve Bentler, 1999). Doğrulamalı faktör analizine ait faktör yükleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeğine İlişkin Path Diyagramı ve Faktör Yükleri

4. TARTIŞMA

Bireylerin davranışları ve hedefleri üzerinde, hem o davranışı gerçekleştirebileceklerine ilişkin yeterlik inançlarının hem de davranışın yol açacağı sonuçlara yönelik beklentilerinin etkisi vardır (Bandura, 1997, 2012). Öz-yeterlik bireyin bir davranışı gerçekleştirebileceğine, bir görevi başarılı bir şekilde tamamlayabileceğine ilişkin inançlarıyken, sonuç beklentileri sergilenen davranışın doğuracağı sonuca ilişkin inançlardır (Bandura, 2006). Buna göre bir davranışı başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceklerine inanan bireyler genellikle, davranışı gerçekleştirmekle, istenilen sonuca ulaşmayı beklerler. Aynı şekilde, bireyin bir duruma ilişkin becerilerine yönelik algısı da o durumun beklenen sonucunu büyük oranda etkilemektedir (Bandura, 2006). Dolayısıyla, her iki kavram da bireyin davranışları üzerinde etkisi olan bilişsel yargılarıyla ilişkilidir ve birbirlerine bağımlı olarak işlemektedir (Bandura, 2012).

Son yıllarda öz-yeterlik kavramı sosyal ilişkiler açısından da araştırılmaktadır. Bireylerin kişilerarası ilişkileri başlatmak ve sürdürebilmek için gerekli olan becerilerine ilişkin algıları ile çeşitli kavramların ilişkili olduğu görülmektedir (Akin ve İskender, 2010; Anderson ve Betz, 2001; Caprara ve Steca, 2007; DeWitz ve Walsh, 2002; Matsushima ve Shiomi, 2003; Wright ve Perrone, 2010; Smith ve Betz, 2002). Fakat sonuç beklentilerini kişilerarası ilişkiler açısından araştırmaya yönelik çalışmalar kısıtlıdır. Bazı araştırmalar bir tür sonuç beklentisi olan sosyal destek beklentisinin, yüksek öz-yeterlik düzeyi ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir (Matsushima ve Shiomi, 2003; Traş ve Arslan, 2013). Sosyal ilişkilerdeki öz-yeterliği ve sosyal ilişkilerle ilgili sonuç beklentilerini birlikte ölçen bir ölçeğin geliştirilmiş olması araştırmaların bu alanda genişletilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada Wright ve diğerleri (2013) tarafından geliştirilen Sosyal Yeterlik ve Sosyal Sonuç Beklentileri Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve Türkçe formun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesinde açılımlı ve doğrulayıcı faktör analizleri kullanılmıştır. Açılımlı faktör analizinde 18 madde ve 2 alt ölçekten oluşan bir ölçme aracı elde edilmiş ve alt boyutlarda yer alan maddelerin orijinal formdaki maddelerle birebir örtüştüğü görülmüştür. Yapılan DFA sonucunda elde edilen uyum indeksleri incelendiğinde, iki alt boyutlu modelin iyi uyum verdiği ve ölçeğin orijinal faktör yapısının Türkçe formun faktör yapısıyla uyumlu olduğu görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik katsayılarının yüksek bulunması güvenilirliğin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008) dikkate alınırsa, ölçeğin Türkçe formunun güvenilirliğinin sağlandığı görülmektedir. Öte yandan yapılan madde analizi sonucunda ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayılarının .30 ölçütünü karşıladığı görülmüştür. Madde-toplam korelasyon katsayılarının yorumlanmasında .30 ve daha yüksek olan maddelerin, bireyleri ölçülen özellik bakımından iyi derecede ayırt ettiği (Özdamar, 2004) göz önüne alındığında, madde toplam korelasyon katsayılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgulara göre ölçeğin kullanıma hazır olduğu söylenebilir. Ölçeğin test tekrar-test güvenilirliğinin incelenmesi de ilerideki çalışmalar için oldukça önemlidir. Ayrıca ölçeğin uyum geçerliğini belirlemek amacıyla, geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerle uyarlanan bu ölçek arasındaki ilişkiler incelenebilir. Özellikle sosyal sonuç beklentileri alt boyutu için uyum geçerliği çalışmaları yapılması faydalı olacaktır (Wright vd., 2013).

KAYNAKLAR

- Akın, A. Ve İskender, M. (2010). Social self-efficacy, academic locus of control and internet addiction. *Computers and Education*, 54, 1101-110.
- Anderson, S. L. ve Betz, N. E. (2001). Sources of social self-efficacy expectations: Their measurement and relation to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 58, 98-117.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, NY: W. H. Freeman.
- Bandura, A. (2001). *Social Cognitive Theory: An agentic perspective*. Annual Review of Psychology, 52, 1-26.
- Bandura, A. (2006). *Guide for constructing self-efficacy scales*. In F. Pajares & T. Urdan (Eds.), Self-efficacy beliefs of adolescents (pp. 307-337). Charlotte, NC: Information Age.
- Bandura, A. (2012). On the functional properties of perceived self-efficacy revisited. *Journal of Management*, 38, 9-44.
- Büyükköztürk, Ş., Akgün, Ö., Kahveci, Ö. ve Demirel, F. (2004). Güdülenme ve Öğrenme Stratejileri Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 207-239.
- Caprara, G. V. ve Steca, P. (2007). Prosocial agency: The contribution of values and self-efficacy beliefs to prosocial behavior across ages. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 26, 218-239.

- Caprara, G. V. ve Steca, P. (2005). Prosocial behavior conducive to life satisfaction across ages. *Journal of Social and Clinical Psychology, 24*, 191-217.
- DeWitz, S. J. ve Walsh, W. B. (2002). Self-efficacy and college student satisfaction. *Journal of Career Assessment, 10*, 315-326.
- DeWitz, S. J., Woolsely, M. L. ve Walsh, W. B. (2009). College student retention: An exploration of the relationship between self-efficacy beliefs and purpose in life among college students. *Journal of College Student Development, 50*, 19-34.
- Hermann, K. S. ve Betz, N. E. (2004). Path models of the relationships of instrumentality and expressiveness, social self-efficacy, shyness, and depressive symptoms. *Journal of Social and Clinical Psychology, 25*, 1086-1106.
- Hermann, K. S. ve Betz, N. E. (2006). Path models of the relationships of instrumentality and expressiveness, social self-efficacy, and self-esteem to depressive symptoms in college students. *Journal of Social and Clinical Psychology, 25*, 1086-1106.
- Hu, L. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling, 6*, 1-55.
- Joreskog, K. G. ve Sorbom, D. (1996). *LISREL 8 reference guide*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International.
- Matsushima, R. ve Shiomi, K. (2003). Social self-efficacy and interpersonal stress in adolescence. *Social Behavior and Personality, 31*, 323-332.
- Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M. ve Çakır, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal düzenleme, mizah, sosyal öz yeterlik ve başa çıkma davranışları ile yordanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 10(2)*, 325-345.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistik veri analizi 1*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Palancı, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini açıklama ve gidermeye yönelik gerçeklik terapisi oryantasyonlu bir yardım modelinin geliştirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Smith, H. M. ve Betz, N. E. (2000). Development and validation of a scale of perceived social self-efficacy. *Journal of Career Assessment, 8*, 283-301.
- Smith, H. M. ve Betz, N. E. (2002). An examination of efficacy and esteem pathways to depression in young adulthood. *Journal of Counseling Psychology, 49*, 438-448.
- Traş, Z. ve Arslan, E. (2013). Ergenlerde sosyal yetkinliğin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi. *İlköğretim Online, 12*, 1133-1140.
- Wright, S. L. ve Perrone, K. M. (2010). An examination of the role of attachment and efficacy in life satisfaction. *Counseling Psychologist, 38*, 796-823.
- Wright, S. L., Wright, D. A. ve Jenkins-Guarnieri, M. A. (2013). Development of the Social Efficacy and Social Outcome Expectations Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 46*, 218-231.

SUMMARY

Individuals are the products as well as the producers of social systems. Within a triadic reciprocal model behavior, cognition, and environment have influence on each other. An environmental stimulus activates cognitive processes, then these result in a particular behavior, and finally behaviour influences the environment. Cognitive factors play important roles on determining how an individual behaves under a certain condition. Among these factors the most essential one is the concept of self-efficacy. In particular, self-efficacy is related to judgments of personal capacity to do something. It is individuals' beliefs about completing a given task or performing behavior successfully under the certain conditions with the skills they possess. Moreover, individuals' self-efficacy beliefs motivate them through challenges and influence their outcome expectations, which is seen as a individual's assumption that a given behavior will result in specific outcomes. Therefore, self-efficacy concerns a belief about being capable of performing, whereas outcome expectations are beliefs about the outcome from carrying out a performance. Individuals' self-efficacy and outcome expectations both influence their goals and their behaviors.

The aim of this study is to investigate the validity and reliability for the Turkish Version of the Social Efficacy and Social Outcome Expectations Scale. The sample of study consisted of 295 students attending different undergraduate programs in Sakarya University Faculty of Education and Arts and Sciences Faculty, during 2013-2014 academic year. Participants ranged in age from 18 to 28 years, and 177 were female and 118 were male.

Exploratory factor analysis revealed that the value of Kiser-meyer-Olkin (KMO) measure of sampling adequacy is .95 and a significant result is on Bartlett's test of sphericity $\chi^2= 3155.501$ ($p<.001$). Results of confirmatory factor analysis indicated that the eighteen items loaded on two factors: $\chi^2= 308.07$, $df= 132$, $RMSEA= .067$, $CFI= .94$, $IFI= .94$, $GFI= .90$, $SRMR= .045$. The Cronbach alpha internal consistency reliability coefficients were found as .93 for social efficacy expectations, as .88 for social outcome expectations, and as .94 for overall scale. The corrected item-total correlations of Social Efficacy and Social Outcome Expectations Scale ranged from .57 to .74.

Overall findings proved that the Social Efficacy and Social Outcome Expectations Scale had high validity and reliability scores and it can be used in order to assess individuals' social self-efficacy in relationships by measuring both their social efficacy expectations and social outcome expectations. Nevertheless further studies in which this scale will be used are important for examining the psychometric properties of data obtained from other samples. Moreover additional research is warranted to explore the convergent and discriminant validity, and test-retest reliability.